

HEMŞİRELİKTE ÖNEMLİ BİR SORUN: ZORBALIK (BULLYING)

AN IMPORTANT PROBLEM IN NURSING: BULLYING

Öznur Körükcü Nezaket Yıldırım Kamile Kukulcu

Akdeniz Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi,
Antalya

Yazışma Adresi:

Öznur Körükcü
Akdeniz Üniversitesi Antalya Sağlık
Yüksekokulu 07070 Antalya – Türkiye

E posta: oznurkorukcu@gmail.com

Kabul Tarihi: 30 Nisan 2014

Balikesir Sağlık Bilimleri Dergisi
ISSN: 2146-9601
e-ISSN: 2147-2238

bsbd@balikesir.edu.tr
www.bau-sbdergisi.com

doi: [10.5505/bsbd.2014.37450](https://doi.org/10.5505/bsbd.2014.37450)

ÖZET

Hemşirelikte zorbalık kavramı hemşirelerin meslektaşları, hekimler, yöneticiler, hasta/hasta yakınları ve diğer sağlık çalışanları tarafından uygulanan, fiziksel ve psikolojik olarak bireyleri etkileyen her türlü düşmanca tutumu kapsamaktadır. Hemşirelik disiplininde zorbalık davranışlarına zemin hazırlayan önemli faktörler; eğitim seviyesi ve yaş farklılıkları, meslekte deneyimsizlik, yenilikçilik, pasif kişilik, düşük özgüven ve benlik saygısı olarak sıralanabilir. Hemşirelerin iş yerinde yaşadıkları zorbalık, hemşireler üzerindeki fiziksel, psikolojik ve spiritüel açıdan olumsuz sonuçları ile hemşireler tarafından küresel olarak ele alınması gereken önemli bir konu niteliğindedir. Hemşirelikte zorbalık konusunda yapılan araştırmalar gün geçtikçe artmaktadır. Bu derleme hemşirelikte yaşanan zorbalık davranışlarını araştıran çalışmalarını bir araya toplamak ve konunun önemini vurgulamak amacı ile hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, psikolojik şiddet, zorbalık

SUMMARY

The concept of bullying in nursing contains the every kind of the hostile activities, which are practiced by colleagues, physicians, managers, patients/patient relatives and the other health care personals, and that are affected to individuals psychically and psychologically. The important factors that precipitate bullying behaviors in nursing discipline can be lined up as the difference between the education levels and age of nurses, inexperience in profession, innovativeness, passive personality, low self-esteem and self-confidence. Bullying, which is experienced by nurses at workplace, is a major issue that must be handled as a global by nurses with the negative consequences of physical, psychological and spiritual aspects on nurses. The researches about bullying in nursing increase day after day. This review is prepared to gather together the evidence that investigating of bullying behaviors in nursing and emphasize the importance of the issue.

Key words: Nursing, psychological violence, bullying

GİRİŞ

Hemşirelikte gittikçe önemli bir mesleki konu ve stresör olarak ifade edilen zorbalık (bullying), psikolojik tacizin bir çeşididir.^{1,2} Zorbalık kavramı “mobbing” kavramı ile çok sık karıştırılmakla beraber, zorbalık kavramının mobbing kavramından çok daha kapsamlı ve derin olduğu kabul edilmektedir.^{2,3,4} Zorbalık kavramı konusunda çalışan araştırmacılar, bu kavramı tek bir sözcükle ifade etmek yerine; “duygusal taciz”, “kabadayılık”, “zorbalık”, “psiko-terör”, “psiko-şiddet” ve çalışanı işyerinde “yıldırma”yı kapsayan her türlü psikolojik saldırı anlamında kullanmaktadırlar.^{2,4-8}

Zorbalık, bireylerin güven ve benlik saygısına yavaş yavaş zarar veren, kalıcı etkileri olabilen, acımasız ve aşağılayıcı eylemler, davranışlar ve sözlerdir.⁹ Bu tür yıkıcı davranışlara maruz kalan bireylerin baş etmesi gereken pek çok mücadele alanı olduğu tartışmasızdır. Zorbalık

kavramını ilk tanımlayan Alman bilim adamı Leymann, zorbalık ile karşılaşan bireylerin mücadele etmesi gereken beş farklı alan olduğunu vurgulamıştır.¹⁰ Bu mücadele alanları; kurbanın rutin iletişimini, sosyal ilişkilerini ve kişisel itibarını sürdürmesi, mesleki statüsünü koruması ve sağlık problemleri ile baş etmesidir.^{10,11} Benzer şekilde, Raynel ve Höel iş yerindeki zorbalık davranışlarıyla mücadele edilmesi gereken alanları beş gruba ayırmışlardır: (1) mesleki statüye tehdit ile baş etme, (2) kişisel duruşa ve itibara tehdit ile baş etme, (3) izolasyon ile baş etme, (4) çalışma koşullarına tehdit ile baş etme, (5) yaşam kalitesine tehdit ile baş etme.¹²

Çoğu disipline olduğu gibi hemşirelik disiplininde de, iş yerinde yaşanan ve bireyler üzerinde önemli olumsuz etkileri olan zorbalık davranışları konusunda son zamanlarda farkındalık oluşmaya başlamıştır. Hemşirelerin iş yerinde zorbalık davranışları ile

karşılaşmalarına sebep olan pek çok faktör bulunmaktadır; ancak en önemli faktörlerden birisi eğitim düzeyindeki farklılıklardır. Eğitim düzeyleri farklı olmasına karşın hemşirelerin unvan, yetki ve sorumlulukları birbirinden ayrılmamıştır.¹³ Bu durum hemşireler arasında çatışmaya neden olmakta ve özellikle ileri yaşta olan hemşirelerin yeni başlayanlara karşı olumsuz tutumlar sergilemesine yol açabilmektedir.¹⁴ Ayrıca, liderlik özelliklerini tam anlamıyla karşılayamayan sorumlu hemşireler de zorbalık davranışlarının uygulayıcıları olabilmektedir.¹ Klinik hemşirelerin yönetici hemşirelerin denetiminde çalışması ve hemşirelerin hekime bağımlı olan mesleki rolleri de zorbalık davranışlarına zemin hazırlayabilmektedir. Ast-üst ilişkisi ve hiyerarşinin egemen olduğu hemşirelik mesleğinde, yöneticilerin ya da hekimlerin isteklerine boyun eğmeyen hemşirelerin zorbalıkla karşılaşmasına şaşırılmamalıdır.^{15,16} Bu çalışma, hemşirelerin karşılaştığı zorbalık davranışlarının sıklığı, nedenleri ve sonuçlarını gözden geçirmek amacıyla derleme şeklinde yapılmıştır.

I. Hemşirelikte zorbalık ve uygulayıcıları

Son yıllarda hemşirelerin işyerinde yaşadığı psikolojik baskı ve yıldırma davranışlarına yönelik pek çok çalışma bulunmaktadır.^{13,14,17-21} Şiddet mağduru olan hemşireler konusunda yapılan araştırmaların çoğu, hemşirelerin diğer sağlık çalışanlarına göre zorbalık yaşama riskinin daha fazla olduğuna işaret etmektedir.^{11,16,22} Hemşirelerin hasta ve hasta yakınları ile daha yakın ilişki içerisinde olması²³, meslek üyelerinin çoğunun kadın olması¹⁵, farklı eğitim seviyeleri nedeniyle meslek içi homojenite olmaması¹¹ ve hekim istemlerine dayalı bağımlı fonksiyonları nedeniyle zorbalık davranışı ile karşılaşma eğilimi yüksektir.¹⁷

Hemşirelerin karşılaştıkları zorbalık davranışları hekimler, hasta yakınları, yönetici hemşireler, süpervizörler, sorumlu hemşireler, aynı pozisyonda çalıştıkları meslektaşları ve diğer sağlık çalışanları tarafından sergilenebilir.^{9,17,18,20,21} Hemşirelerin yaşadığı zorbalık davranışlarının genellikle hekimlerden^{9,17,20,24} ve hemşire meslektaşlarından kaynaklandığı belirtilmektedir.^{1,11,17,18,21} Rosenstein ve O'Daniel²⁴ yaptıkları çalışmada, zorbalık yaşayan hemşirelerin %86'sının bu durumun suçlusunu olarak hekimleri gösterdiğini söylemektedir. Farrell ve ark.²³ hemşirelerin başta hastalar veya ziyaretçileri olmak üzere, hekimler ve hemşire meslektaşları tarafından saldırganlığa maruz kaldığını belirtmiştir. Johnson ve Rea¹⁸ ise çalışmalarında zorbalık yaşayan hemşirelerin yöneticileri/ müdürleri veya sorumlu hemşireler tarafından zorbalık davranışlarına maruz kaldıklarını saptamıştır.

Son dönemlerde hemşirelik literatürü, aynı statüde çalışan hemşirelerin birbirlerine uyguladıkları yatay

zorbalık üzerinde durmaktadır.^{18,25-27} Zorbalık davranışlarının en fazla yönetici hemşireler tarafından altta çalışan hemşirelere uygulandığını ifade eden araştırmalar olmasına rağmen;^{11,18,28,29} eşit statüdeki hemşirelerin birbirine uyguladığı zorbalık davranışları konusunda yapılan çalışmalar da bulunmaktadır.^{1,25-27}

II. Hemşirelerin karşılaştıkları zorbalık davranışları

Hemşirelikte zorbalık davranışları dışarıdan fark edilebilecek şekilde olabileceği gibi, fiziksel olmayan her türlü şiddet, eleştiri, günah keçisi ilan etme, dedikodu ve gizlice yapılan faaliyetlerle gerçekleştirilebileceği için tanımlanması oldukça güçtür.¹ Zorbalık davranışları hemşireler arasında ayrımcılık, şantaj, tehdit, sindirme ve sosyal izolasyon şeklinde de kendini gösterebilir.^{1,28} Yıldırım¹¹ hemşirelerin en fazla karşılaştığı zorbalık davranışlarının yaptıkları iş konusunda baskı kurulması, profesyonel statülerine ve kişiliklerine saldırı olduğunu belirtmiştir. Chipps ve McRury²⁵ ise hemşirelerin en çok karşılaştığı zorbalık davranışının sözlü taciz olduğunu söylemiştir.

III. Hemşirelerin karşılaştığı zorbalık davranışlarının nedenleri

Hemşirelerin iş yükünün fazla, çalışma koşullarının ağır ve maaşlarının yetersiz olması gibi nedenler, zorbalık davranışıyla karşılaşma durumunu etkileyebilmektedir.^{17,30} Ayrıca, farklı eğitim düzeylerine (lise, önlisans, lisans, lisansüstü) sahip bir mesleğe üye olma,^{8,11} işe yeni başlama,^{11,31} klinik hemşire pozisyonunda çalışma,²⁰ genç yaşta (<30)^{9,19} ve yenilikçi olma,²⁹ düşük özgüven ve benlik saygısı,³² pasif kişilik¹ ve iş yerinde yıldırma davranışlarından korunmaya yönelik bir eğitim almama¹⁹ hemşirelikte zorbalık davranışlarına zemin hazırlayan önemli faktörler olarak sıralanabilir. Meslekte deneyimsizlik, hemşirelerin zorbalık ile karşılaşma riskini artıran önemli bir faktör olarak gösterilmektedir.^{9,11,29,33} Yıldırım,¹¹ genç ve meslekte daha az tecrübesi olan hemşirelerin daha fazla zorbalık davranışı ile karşılaştığını söylemiştir. Chipps ve McRury²⁵ ise yeni mezun hemşirelerin % 31'inin zorbalık yaşadığını ifade etmiştir. Yeni mezun hemşirelerin pek çoğu zorbalık davranışlarına mesleğinin ilk yıllarında maruz kalmaktadır.³³ Özgüven eksikliği olan yönetici hemşirelerin hem kendisine hem de diğer meslektaşlarına karşı negatif tavırları olabilmektedir.⁹ Randle⁹ profesyonel bir özgüvenin profesyonel bir değerlendirmeyi beraberinde getirdiğini belirtmiştir. Efe ve Ayaz¹⁷ ise yaptıkları çalışmada, zorbalık ile karşılaşan hemşirelerin %14.6' sının pasif, yöneticilerinin ise saldırgan kişiliğe sahip olduğunu saptamıştır. Ayrıca, geleneksel bakış açısı olan hemşirelerin yenilikçi hemşirelere karşı negatif tutumları olduğu belirtilmiştir.¹⁴

IV. Hemşirelikte zorbalık görülme sıklığı

Yıldırım¹¹ yaptığı çalışmada, katılımcıların %21'inin yöneticileri tarafından son bir yıl içerisinde zorbalık davranışına maruz kaldığını; Simons³⁵ ise hemşirelerin %31'inin zorbalığa maruz kaldığını saptamıştır. Niedl³⁶ hemşirelerin büyük bir kısmının meslektaşları ve hekimler tarafından iş yerinde en az bir kez aşağılayıcı davranışla karşılaştığını belirtmektedir. Pai ve Lee²⁰'nin Tayvan'da yaptıkları bir araştırmada hemşirelerin %19.6'sının fiziksel şiddet, %51'inin sözel şiddet, %29.8'inin zorbalık ve %12.9'unun cinsel şiddet ile karşılaştıkları saptanmıştır. Rutherford ve Rissel²² ise hemşirelerin %50'sinin son bir yıl içerisinde en az bir kez zorbalık davranışı ile karşılaştığından bahsetmektedir.

Losa Iglesias ve Becerro de Bengoa Vallejo³², nun İspanya'da yaptıkları çalışmada hemşirelerin %17'sinin zorbalık davranışlarını deneyimlediğini, bunların %8'inin günlük veya haftalık olarak raporladığını bulmuşlardır. The Royal College of Nursing³⁶ pek çok hemşirenin zorbalık davranışlarıyla karşılaşmasına rağmen, yalnızca %6'sının resmi olarak şikayette bulunduğunu, diğerlerinin sessiz kalmayı tercih ettiğini vurgulamıştır.

Johnson ve Rea¹⁸ Washington Eyalet Acil Hemşireler Derneğine üye olan 249 hemşire ile yaptıkları çalışmada, katılımcıların %27.3'ünün (n=68) son 6 ay içinde işyerinde zorbalık yaşadığını bulmuşlardır. Bu çalışmada zorbalıkla karşılaşan 18 hemşire günlük ya da haftalık iki olumsuz davranışa maruz kaldığını, kalan 50 hemşire ise günlük ya da haftalık olarak üç veya daha fazla olumsuz davranışa maruz kaldığını belirtmiştir.¹⁸ Farrell ve ark.²³ Avusturalya'da 2407 hemşire ile yaptıkları çalışmada katılımcıların çoğunun (%63) son dört hafta içerisinde saldırganlığı sözlü veya fiziksel istismar şeklinde deneyimlediğini ifade etmiştir.

V. Hemşirelerin karşılaştıkları zorbalık davranışlarının olumsuz sonuçları

Zorbalık davranışlarına maruz kalanların fiziksel, psikolojik, duygusal ve spiritüel problemlerle karşılaştığı belirtilmektedir.^{5,11,17} Literatür zorbalık kurbanlarının uzun dönemde öz-etkinlik ve özgüvenlerinin azaldığını,^{9,11,17} sosyal izolasyon, sosyal damgalanma ve sosyal uyumsuzluk yaşadıklarını göstermektedir.¹⁰ Zorbalık davranışlarına maruz kalan hemşirelerde olumsuz tutumların ilk etkileri genellikle; ellerin terlemesi ve titremesi, deri üzerinde döküntüler ve kaşıntılar, iştahsızlık, zayıflama, taşikardi, baş ve sırt ağrıları, mide-bağırsak rahatsızlıkları, sık ve nedensiz ağlama, uyku bozuklukları, çabuk sinirlenme ve odaklanma güçlüğüdür.^{11,13} Ayrıca, hemşirelerin iş doyumlarında yetersizlik, çalışma performanslarında azalma, stres seviyesinde artma, nedeni bilinmeyen anksiyete ve kan basıncı problemleri yaşadığı saptanmıştır.^{17,37} Zorbalık ile

karşılaşan hemşirelerin yardımsız kaldığı,⁹ travma sonrası stres sendromu yaşadığı^{10,11,38,39} ve ilerleyen dönemlerde intiharı bile düşündüğü söylenmektedir.¹¹ The Royal College of Nursing³⁶ zorbalık ile karşılaşan hemşirelerin üçte birinin meslekten soğuduklarını, istifa ettiklerini ve başka mesleklere yöneldiklerini belirtmiştir. Benzer şekilde, Simons³⁴ zorbalığın kurumdan ayrılma niyetinde önemli bir belirleyici olduğunu ifade etmektedir. Johnson ve Rea¹⁸ zorbalık yaşayan ve yeni mezun hemşirelerin %30'unun mesleği ilk yılda, %57'sinin ise ikinci yılda bıraktığını rapor etmiştir.

SONUÇ

Zorbalık, hemşirelerin iş doyumunu,^{11,17,25} huzurunu,^{1,25} yaşam kalitesini²¹ ve mesleki performansını¹¹ önemli ölçüde etkilemesinin yanı sıra; hasta bakımını ciddi şekilde tehlikeye atmaktadır.¹ Dünya'da olduğu gibi, ülkemizde de sağlık profesyonellerinin öncelikli amacı sağlık bakım kalitesini ve hasta memnuniyetini artırmaktır. Ancak, iş yerinde zorbalık davranışlarına maruz kalan bir hemşirenin mesleğinin gereğini yerine getirmesi, işini severek ve inanarak yapması, mesleğe aidiyet hissetmesi ve mutlu çalışması oldukça güç olacaktır. Zorbalık davranışlarının hemşireler üzerinde fiziksel ve psikolojik etkilerinin yanı sıra; mesleği sadece para kazanmak için bir mecburiyet olarak algılama, meslekten ayrılma ve başka mesleklere yönelme gibi mesleki etkilerinin de olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, hemşirelerin işyerinde yaşadığı zorbalık davranışları titizlikle ele alınmalı, bireysel ve kurumsal önlemlerle bu davranışlar engellenmelidir.

Chippes ve McRury²⁵'nin yapmış oldukları yarı deneysel bir çalışmada zorbalık ile baş etme konusunda hemşirelere verilen eğitimin etkili olduğu ve haftalık yaşanan zorbalık davranışlarında azalma olduğu saptanmıştır. Bu alanda yapılan araştırmalar, hemşirelerin yaşadığı zorbalık davranışları konusunda mesleki farkındalığın gelişmeye başladığının ve hemşirelerin bu konunun önemini kavradığının kanıtıdır. Ancak, gerek ulusal, gerekse uluslararası ölçekte, hemşirelerin karşılaştığı zorbalık sorununu çözmeye odaklanan, daha fazla tanımlayıcı ve deneysel araştırmanın yapılmasına gereksinim duyulmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Jackson D, Clare J, Mannix J. Who would want to be nurse? Violence in the workplace- a factor in recruitment and retention. *Journal of Nursing Management*. 2002; 10: 13-20.
2. Tetik S. Mobbing kavramı: Birey ve örgütler açısından önemi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 2010; 12 (18): 81-89.
3. Temizel Y. Mobbing ve Türk Hukuk Sistemindeki yeri. *Adalet Dergisi*. 2013; 45: 188-223.
4. Tutar H, Akbolat M. Sağlık çalışanlarının yönetici cinsiyetleri bakımından mobbing algıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2012; 28: 19-29.
5. Björkqvist K, Österman K, Hjelt-Back M. Aggression among university employees. *Aggressive Behavior*. 1994; 20: 173-184.
6. Cooper B, Curzio J. Peer bullying in a pre-registration student nursing population. *Nurse Education Today*. 2012; 32: 939-944.
7. Salin D. Ways of explaining workplace bullying: a review of enabling, motivating and precipitating structures and processes in the work environment. *Human Relations*. 2003; 56: 1213-1232.
8. Yıldırım A, Yıldırım D. Mobbing in the workplace by peers and managers: mobbing experienced by nurses working in health care facilities in Turkey and its effect on nurses. *Journal of Clinical Nursing*. 2007; 16: 1444-1453.
9. Randle J. Bullying in the nursing profession. *Journal of Advanced Nursing*. 2003; 43 (4), 395-401.
10. Leymann H. The content and development of mobbing at work. *European Journal of Work and Organizational Psychology*. 1996; 5 (2): 165-184.
11. Yıldırım D. Bullying among nurses and its effects. *International Nursing Review*. 2009; 56: 504-511
12. Rayner C, Höel H. A summary review of literature relating to workplace bullying. *Journal of Community and Applied Social Psychology*. 1997; 7: 181-191.
13. Özdemir S, Tosun B, Bebiş H, Yava A. Hemşire kaleminden mobbing: iş yerinde psikolojik saldırı. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 2013;12(2):183-192.
14. Lewis MA. Nurse bullying: organizational considerations in the maintenance and perpetration of health care bullying cultures. *Journal of Nursing Management*. 2006; 14: 52-58.
15. Croft RK, Cash P. Deconstructing contributing factors to bullying and lateral violence in nursing using a postcolonial feminist lens. *Contemporary Nurse*. 2012; 42(2): 226-242.
16. Ferrinho P, Biscaia A, Fronteira I, Craveiro I, Antunes AR, Conceição C, Flores I, Santos O. Patterns of perceptions of workplace violence in the Portuguese health care sector. *Human Resources for Health*. 2003; 1: 1-11.
17. Efe SY, Ayaz S. Mobbing against nurses in the workplace in Turkey. *International Nursing Review*. 2011; 57: 328-334.
18. Johnson SL, Rea RE. Workplace bullying: concerns for nurse leaders. *Journal of Nursing Administration*. 2009; 39(2): 84-90.
19. Kamchuchat C, Chongsuvivatwong V, Oncheunjit S, Yip TW, Sangthong R. Workplace violence directed at nursing staff at a general hospital in southern Thailand. *Journal of Occupational Health*. 2008; 50: 201-207.
20. Pai HS, Lee S. Risk factors for workplace violence in clinical registered nurses in Taiwan. *Journal of Clinical Nursing*. 2011; 20: 1405-1412.
21. Yıldırım A, Yıldırım D. Development and psychometric evaluation of workplace psychologically violent behaviours instrument. *Journal of Clinical Nursing*. 2008; 17: 1361-1370.
22. Rutherford A, Rissel C. A survey of workplace bullying in a health sector organisation. *Australian Health Review*. 2004; 28: 65-72.
23. Farrel GA, Bobrowski C, Bobrowski P. Scoping workplace aggression in nursing: findings from an Australian study. *Journal of Advanced Nursing*. 2006; 55(6):778-787.
24. Rosenstein AH, O'Daniel M. Behavior outcomes: Nurses & Physicians. *Nursing Management*. 2005; 36(1):18-29.
25. Chippis EM, McCrury M. The development of an educational intervention to address workplace bullying. *Journal for Nurses in Staff Development*. 2012; 28(3): 94-98.
26. Stanley KM, Martin MM, Michel Y, Welton JM, Nemeth LS. Examining lateral violence in the nursing workforce. *Issues Ment Health Nurs*. 2007; 28: 1247-1265.
27. Woelfle CY, McCaffrey R. Nurse on nurse. *Nursing Forum*. 2007; 42 (3): 123-131.
28. Paterson B, McComish A, Aitken I. Abuse and bullying. *Nursing Management*. 1997; 3 (10): 8-9.
29. Bowles C, Candela L. First job experiences of recent RN graduates: improving the work environment. *Journal of Nursing Administration*. 2005; 35(3):130-137.
30. Lin YH, Liu HE. The impact of workplace violence on nurses in South Taiwan. *International Journal of Nursing Studies*. 2005; 42: 773-778.
31. Chen WC, Hwu HG, Kung SM, Chiu HJ, Wang JD. Prevalence and determinants of workplace violence of health care workers in a psychiatric hospital in Taiwan. *Journal of Occupational Health*. 2008; 50: 288-293.
32. Losa Iglesias ME, Becerro de Bengoa Vallejo R. Prevalence of bullying at work and its association with self-esteem scores in a Spanish nurse sample. *Contemporary Nurse*. 2012; 42(1): 2-10.
33. McKenna BG, Smith NA, Poole SJ. Horizontal violence: experiences of Registered Nurses in their first year of practice. *Journal of Advanced Nursing*. 2003; 42(1): 90-96.
34. Simons S. Workplace bullying experienced by Massachusetts Registered Nurses and the relationship to intention to leave the organization. *Advances in Nursing Science*. 2008;31 (2): 48-59.
35. Niedl K. Mobbing and wellbeing. *European Journal of Work and Organizational Psychology*. 1996; 5: 239-249.
36. Royal College of Nursing (RCN) Working well initiative, bullying and harassment at work: a good practice guide for RCN negotiators and health care managers. *RCN*, London (2002).
37. Hecker T. Workplace mobbing: a discussion for librarians. *Journal of Academic Librarianship*. 2007; 33 (4): 439-445.
38. Bilgel N, Aytac S, Bayram N. Bullying in Turkish white-collar workers. *Occupational Medicine*. 2006; 56: 226-231.
39. Fox S, Stallworth LE. Racial/ethnic bullying: exploring links between bullying and racism in the US workplace. *Journal of Vocational Behavior*. 2003; 66: 438-456.